

Dünya Miras Alanlarının Korunması ve Yönetimi Bağlamında Yerel Halkın Kalkındırılması: Hattuşa-Türkiye ve Taxila-Pakistan Dünya Miras Alanları Örneği

Conservation and Management of World Heritage Sites in context of Local People's Development: Case Studies of Hattusha and Taxila World Heritage Sites

Ashfaq Ahmad Khan^{1*}, Mehmet Somuncu²

¹ Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara

² Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara

Öz: Bu araştırmanın amacı Dünya Mirası Alanlarının korunması ve yönetimi bağlamında yerel halkın kalkındırılması konusunun irdelenmesidir. Araştırma alanı olarak Türkiye ve Pakistan'da benzer özelliklere sahip iki Dünya Mirası Alanı seçilmiştir. İki Dünya Mirası Alanı da birer arkeolojik sittir. İki alan arasında koruma-yerel kalkınma konusunda bir karşılaştırma yapılmaktadır. Araştırma literatür taraması, yerinde gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme formlarına bağlı kalarak paydaşlarla görüşme ile gerçekleştirilmiştir. İki ülkedeki Dünya Mirası Alanlarının bulunduğu alanda yaşayan yerel halk, alanların özelliği konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Yerel halkın bu konudaki farkındalığını artıracak ve yerel kalkınmaya katkı sağlayacak konulardan birisi olan turizmle ilgili planlama, yatırım, tanıtım ve istihdamla ilgili çalışmalar yetersizdir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Mirası, yerel kalkınma, Hattuşa, Taxila, Türkiye, Pakistan

Abstract: The aim of this study is to investigate the issue of conservation and management of World Heritage Sites in the context of local people's development. For this purpose two World Heritage Areas from Turkey and Pakistan having similar properties have been selected as research area. Both World Heritage Sites are recognized as archaeological site. A comparison has been made regarding conservation-local development issue between two sites. The research was carried out through review of the literature, on-site observations and semi-structured interviews with stakeholders. Local people residing in the areas of World Heritage Sites from both the countries have not sufficient information about characteristics of the sites. Tourism-related planning, investments, promotion and employment-related activities are insufficient despite the fact that tourism is one of the main contributors to local development and increased awareness of local people regarding this issue.

Key Words: World Heritage, local development, Hattusha, Taxila, Turkey, Pakistan

1. Giriş

Dünya Mirası Alanları 1972 yılında taraf ülkelerin onayladığı Dünya Miras Alanları Sözleşmesi'ne göre küresel ölçekte önemli doğal ve kültürel varlıkların ülkeler tarafından insanlık adına korunduğu, geliştirildiği ve yönetildiği yerlerdir. Dünya Mirası Alanlarını belirleme yetkisi UNESCO Dünya Miras Alanları Merkezi'ndedir (UNESCO, 1972; Somuncu ve Yiğit, 2010a). Ülkelerin hazırladıkları aday alan dosyalarının UNESCO World Heritage Center (UNESCO WHC) tarafından incelenmesi ve yeterli bulunması halinde bu alanlar Dünya Mirası Alanı olarak ilan edilmektedir. İlan yetkisi UNESCO WHC'de iken, yönetim ve izleme taraf ülkelerin kendilerinde ve değerlendirme ise UNESCO WHC ile ülkeler tarafından alanlar hakkında ortaklaşa hazırlanan dönemsel raporlara dayalı olarak yapılmaktadır (Somuncu ve Yiğit, 2010a).

* İletişim yazarı: A. A. Khan, e-posta: ashfakgeo@gmail.com

Ülkeler sahip oldukları doğal ve/veya kültürel değerlerin Dünya Mirası Alanları Listesi'ne dahil edilmesinden kimi somut ve soyut ancak olumlu beklentileri de vardır. Öncelikle böylesi bir prestij listesine dahil edilmiş yerlere sahip olma ülkenin görünürlülüğünü olumlu etkilemekte, bu alanlara dayalı olarak geliştirilen kimi ekonomik faaliyetler (Örneğin turizm gibi) söz konusu alanların korunması ve yönetimi için gerekli olan finansmanın sağlanmasında ve ülke ekonomisine katkı yapmada zaman zaman ciddi bir rol oynayabilmektedir (Somuncu ve Yiğit, 2010a).

İşte bu nedenlerden dolayıdır ki ülkeler; Dünya Mirası Alanları Listesi'nde kendilerine ait birçok alanın tescil edilmesini ve kaydedilmesini istemektedirler. 2010 yılı itibariyle 151 ülke adına tescil edilmiş 911 adet Dünya Mirası bulunmaktadır. Bunların niteliklerine göre dağılımı çizelge 1'de verilmiştir (UNESCO World Heritage Center, 2010a).

Çizelge 1. Dünya Mirasının özellikleri ve dağılışı (Haziran 2010)

Dünya Mirasının Özelliği	Sayı
Doğal	180
Kültürel	704
Karışık (Mixed type)	27
Toplam	911

Kaynak: UNESCO World Heritage Center, 2010a

Türkiye ve Pakistan'da Dünya Mirası Alanları (DMA) çeşitli yönetim ve güncel arazi kullanımlarından kaynaklanan sorunlarla karşı karşıyadır. Genel olarak bu alanların etkin yönetimi için yönetim planlarının olmayışı, alan yönetiminde kurumlar ve taraflar arası koordinasyon eksikliği, finansman yetersizliği, kontrol dışı uygulama ve yatırımlar, toplumsal bilinç eksikliği, tanıtım yetersizliği gibi sorunlar en dikkat çekici olanlardır (Somuncu ve Yiğit, 2010a; 2010b; Somuncu ve Khan, 2010). Dünya Mirası Alanlarının korunması ile o alanda yaşayan yerel halkın kalkınması arasında doğrudan ilişki vardır (Fowler, 2003). Bu çeçevede DMA'larda turizm ve toplumsal farkındalık en önemli esaslardır. Turizm DMA'lar ve onun çevresinde yaşayanlar için önemli bir ekonomik ve sosyal faaliyettir. Dolayısıyla DMA'larda turizmden elde edilen ekonomik değerler ve sağlanan diğer yararlar yerel toplumların kalkınmasına önemli katkı sağlamaktadır.

DMA'ların sahip olduğu değer ve özellikler konusunda yerel halkın bilinçlendirilmesi DMA'ların korunması konusuna çok önemli katkılar sağlamaktadır. Çünkü yerel halkın desteğini almadan DMA'ları korumak mümkün değildir. Dünya Mirası Alanlarının buldukları yerlerde ya da yakın çevrelerinde bulunan yerleşim yerlerinde yaşayan halkta Dünya Mirası Alanı konusundaki farkındalık koruma çalışmalarında önemli rol oynamaktadır. Aynı zamanda DMA'ların bulunduğu yerler, oradaki yerel halk için istihdam olanaklarının genişletilmesi, yerel sanat üretiminin desteklenmesi, yaratıcı endüstriler ve küçük turizm işletmelerinin geliştirilmesi ile alternatif ekonomik olanaklar sağlamaktadır.

Türkiye 1985 yılından başlayarak 1998 yılına kadar 9 alanını Dünya Mirası Listesine kaydettirmiştir (Somuncu ve Yiğit, 2010a; 2010b). Pakistan ise 1976 yılında Dünya Mirası Sözleşmesi'nin onaylamasından beri 6 alanını UNESCO Dünya Mirası Listesine kaydettirmiştir (Somuncu ve Khan, 2010). Bu çalışmada benzer özelliklere sahip iki farklı ülkeden iki farklı DMA arasında koruma-kalkınma konusunda bir karşılaştırma yapılmaktadır.

Araştırmanın amacı Dünya Mirası Alanlarının korunması ve yönetimi bağlamında yerel halkın kalkındırılması konusunun irdelenmesidir. Araştırmanın kapsamı Pakistan'daki Taxila DMA ve Türkiye'deki Hattuşa DMA ile sınırlıdır. İki farklı ülkeden iki farklı DMA'nın seçilmesinin nedeni

Taxila ve Hattuşa DMA'larının benzer özelliklere sahip olmalarıdır. İki Dünya Miras Alanı da birer arkeolojik sittir. Bu nedenle de konu çerçevesinde iki alan arasında bir karşılaştırma yapılacaktır.

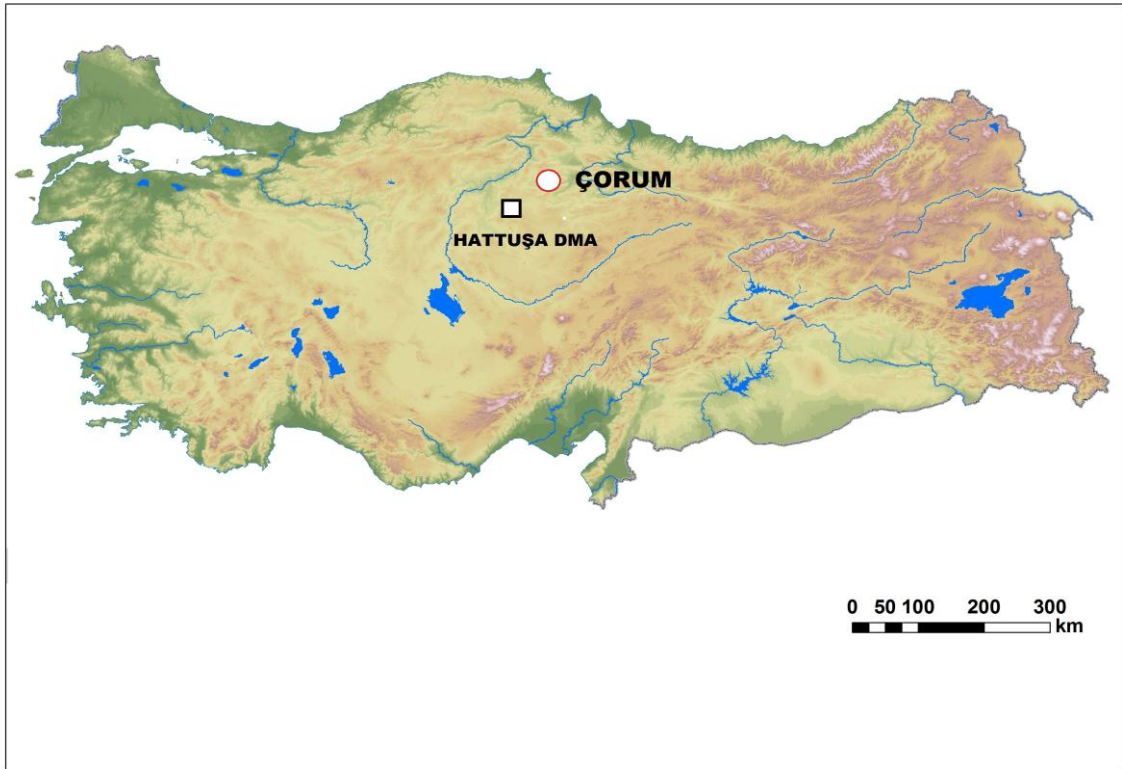
2. Yöntem

Araştırma, literatür taraması, yerinde gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme formlarına bağlı kalarak paydaşlarla görüşme ile gerçekleştirilmiştir. Alan çalışması öncesinde konu ile ilgili kaynaklar taranmış, alanın topografya haritaları ile uydu görüntüleri elde edilmiş ve bu malzemelerle ön değerlendirmeler yapılmıştır Arazi çalışmalarında Dünya Mirası Alanlarında gözlemler, incelemeler yapılmış ve fotoğraflar çekilmiştir. Ayrıca, karar vericiler, kolaylaştırıcılar ve yararlanıcılardan oluşan paydaşlarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır (Somuncu ve Yiğit, 2010a; Somuncu ve Khan, 2010).

3. Bulgular

3.1.Hattuşa Dünya Mirası Alanının Özellikleri

Hattuşa Dünya Miras Alanı, İç Anadolu Bölgesi'nde Çorum iline bağlı Boğazkale ilçesi sınırları içindedir (Şekil. 1). M.Ö. 17. yüzyıl ortalarında kurulup M.Ö. 12.yüzyıl başlarına dek varlığını sürdüren ve bu süreçte Eski Önasya'nın en önemli güçlerinden biri olan Hitit Krallığı'nın başkenti Hattuşa, günümüze dek ulaşan ve genellikle M.Ö. 13. yüzyıla ait olan mimari eserlerin kalıntılarıyla o çağın ihtişamından izler sunmaktadır (Foto 1-2).

Şekil. 1. Hattuşa'nın coğrafi konumu

Foto 1. Hattuşa DMA ve Boğazkale İlçe Merkezi

Foto 2. Hattuşa DMA'da Yazılıkaya

M.Ö. 2. binyılda Anadolu'da gelişen Hitit uygarlığına ilişkin en önemli verilerin elde edildiği Hattuşa antik kenti, 1986 yılında i, ii, iii, iv kriterlerine göre UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dahil edilmiştir. 2001 yılında ise, sayıları otuz bini bulan Hattuşa çivi yazılı belgeleri, UNESCO'nun "Memory of the World" (Dünya Belleği) Listesi'ne alınmıştır. Hattuşa DMA, Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı'nı oluşturmaktadır. DMA'da 1931 yılında Almanların başlatmış olduğu kazılar halen devam etmekte olup, şu anda kazı başkanlığını Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Andreas Schachner yürütmektedir (Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007).

Foto 3. Hattuşa'nın UNESCO Dünya Mirası Listesinde yer aldığını belirten levha

Foto 4. Hattuşa'da rekonstrüksiyonu yapılan surlar.

3.2. Taxila Dünya Mirası Alanının Özellikleri

Taxila, Pakistan'ın Pencap bölgesinin Ravalpindi ilinde bulunan önemli bir arkeolojik alandır (Şekil. 2). Taxila, başkent İslamabad'ın kuzey-batısında yaklaşık 32. km'de Grand Trunk yolunun hemen yanında yer almaktadır (Şekil 2).

Taxila kalıntıları şehir binaları ve Budist anıtlarından oluşmakta ve geniş bir alanda yer almaktadır (Foto 5-6). Alandaki antik şehirlerin kalıntıları yaklaşık 20 km²'lik bir alana sahiptir.

Taxila kültürel kriterler iii ve iv altında 1980 yılında Dünya Mirası listesinde kaydedilmiştir (UNESCO World Heritage Centre, 2010b).

Taxila temel kalıntıları farklı zaman dilimine ait üç ana şehire sahiptir. Bunlar: Bhir Mound, Sirkap ve Sirsukh'dur. Taxila'da kent kalıntılarının yanı sıra, çok sayıda Budist manastırları ve stupalar bulunmaktadır. Bu kategorideki önemli kalıntıların bazıları Dharmarajika stupaları, Jaulian manastırı, Mohra Muradu manastırı ve stupalarıdır (Somuncu ve Khan, 2010; UNESCO World Heritage Centre, 2010b).

Foto 5. Sirkap şehri

Foto 6. Julian Manastırı

3.3. Hattuşa ve Taxila Dünya Mirası Alanlarında Yerel Kalkınma-Koruma İlişkisi

Dünya Mirası alanlarında yerel kalkınma-koruma arasında ilişki kurulan iki önemli esas bulunmaktadır. Bunlar :

- DMA'da turizm: Yerel halkın kalkınması için en önemli esas;
- Dünya mirasının korunmasında toplumsal farkındalık.

Şekil 2. Taxila'nın coğrafi konumu

Kaynak: <http://commons.wikimedia.org>'dan değiştirilerek alınmıştır.

Foto 7. Taxila'nın UNESCO Dünya Mirası Listesinde yer aldığı belirten levha

3.3.1. DMA'da turizm: yerel halkın kalkınması için en önemli esas

Dünya Mirası Alanları çok çekici yerler olduğu için her yıl milyonlarca ziyaretçi çekmektedir. Turizm DMA'lar ve onun çevresinde yaşayanlar için önemli bir ekonomik ve sosyal faaliyettir. Dolayısıyla DMA'larda turizmden elde edilen ekonomik değerler ve sağlanan diğer yararlar yerel toplumların kalkınmasına önemli katkı sağlamaktadır.

Herşeyden önce bir alanda turizmin gelişme göstermesi o alanda altyapı olanaklarının da artması demektir. Bu bir DMA içinde ya da çevresinde yaşayan halk için yaşamın iyileşmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca aynı alanda yaşayan halk turizmde konaklama, taşımacılık, yeme içme, hediyelik eşya satışları, rehberlik gibi konularda işletme sahibi veya çalışan olarak kazanç elde edebilmektedir. Bu nedenle Dünya Mirası Alanlarındaki turizm faaliyetleri ile o alanda yaşayan yerel halkın kalkınması arasında doğrudan ilişki vardır.

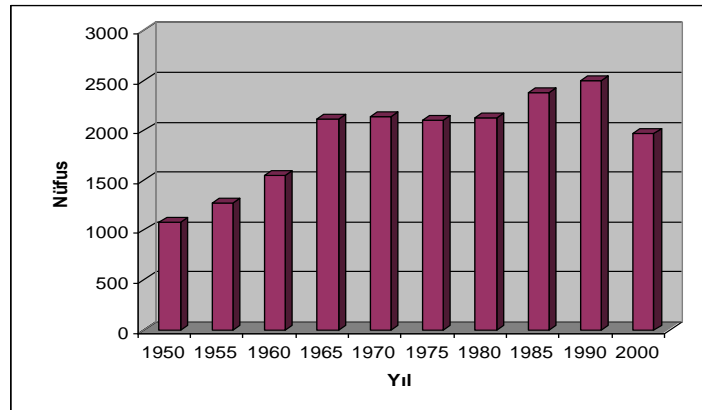
Araştırma alanları olan Hattuşa ve Taxila Dünya Miras Alanlarında bu durumun hangi boyutta olduğunu anlamak için konu ile ilgili verilere bakmak gerekecektir.

3.3.1.1.Hattuşa Dünya Mirası Alanı

Hattuşa DMA, Boğazkale ilçe merkezi idari sınırları içindedir. Boğazkale ekonomisi tarıma dayalıdır. Boğazkale ilçe merkezinin nüfusu 1950'den bu yana artış göstermekle birlikte, bu artışın düzenli olmadığı ve nüfus miktarında sayım dönemleri itibariyle iniş çıkışlar olduğu gözlenmektedir (Şekil. 3). Bu iniş çıkışların temel nedeni ise, ilçede ekonomik kaynakların nüfusu beslemeye yetmemesi ve büyük şehirlere olan göçtür. Nitekim 1990-2000 yıllarındaki nüfus azalması bunun en önemli göstergesidir (Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007).

Gelir kaynakları yetersiz olan Boğazkale ilçe merkezi için Hattuşa DMA büyük önem taşımaktadır. Kazılarda işçi olarak çalışma ve turizm alanındaki faaliyetler, ilçe halkının ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. DMA'da önceki yıllarda daha kapsamlı ve uzun süreli kazı ve restorasyon çalışmalarının yapıldığı dönemde, her yıl 200 civarında işçi 5-6 ay süreyle istihdam edilirken, son yıllarda istihdam edilen işçi sayısı 30-40 kişiye düşmüş ve çalışma süresi de ortalama üç aya inmiştir. Sayının bu denli düşmüş olmasına rağmen yine de kazılarda çalışma imkanı bulabilen ilçe halkı için bu iş önemli bir gelir kaynağıdır.

Boğazkale'deki Hattuşa DMA dolayısıyla ilçe önemli bir turizm potansiyeline sahip bulunmaktadır. Ancak ilçede bu potansiyeli harekete geçirmeye yönelik yeterli yatırım yapılmamıştır. Ayrıca halen var olan turizm hareketliliğinden ilçenin daha fazla yararlanabilmesinin yollarını açacak girişimler de bulunmamaktadır. Bu durum, ilçeyi önemli bir gelir kaynağından mahrum bırakmaktadır.

Şekil. 3. Boğazkale ilçe merkezinde nüfusun değişimi (1950-2000)

Kaynak. Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007.

Hattuşa DMA'ya ziyaretçiler, özellikle de yabancı turistlerin büyük bölümü, paket tur programları çerçevesinde gelmektedir. Gelen turistler içinde çoğunluğu Japonlar ve Almanlar

oluşturmaktadır. 2003-2006 yılları arasında DMA'nın ziyaretçi sayısı çizelge 2'de verilmektedir. İlçede küçük ölçekli dört konaklama tesisi vardır ve bu tesisler az da olsa ilçe ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında yaklaşık 20 kişi hediyelik imitasyon eser imal edilip satarak turizmden gelir elde etmektedirler (Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007).

Hattuşa DMA'nın yanbaşındaki Boğazkale ilçe merkezinin ekonomisine katkısı bunlarla sınırlıdır. Ancak ilçe merkezinin gerek DMA'ya bağlı olarak elde ettiği gelir, gerekse diğer gelirleri onun kalkınmamış bir alan olduğunu göstermektedir. Nitekim 2003 yılı verilerine bakıldığında Boğazkale Türkiye'deki 872 ilçe içinde gelişmişlik sıralamasında 777. sırada yer almış olup, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi değeri eksi değerdedir ve gelişmişlik grubu bakımından en son grup olarak nitelendirilen 6. grupta yer almıştır (Çizelge. 3). Bütün bu göstergeler ilçenin sosyal ve ekonomik yapısını net biçimde yansıtmaktadır. Halbuki Dünya çapında turizm çekiciliğine sahip Hattuşa'nın yer aldığı Boğazkale'de özellikle turizme bağlı olarak ekonomik ve sosyal durumun daha gelişmiş olması beklenmesi gereken bir durumdur. Ancak bunun yeterince gerçekleşmemiş olduğu anlaşılmaktadır (Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007).

Çizelge 2. Hattuşa, Yazılıkaya ve Boğazköy Müzesi'ne gelen ziyaretçi sayıları

Yıl	Hattuşa ve Yazılıkaya'ya gelen ziyaretçi sayısı			Boğazköy Müzesi'ne gelen ziyaretçi sayısı		
	Yerli	Yabancı	Toplam	Yerli	Yabancı	Toplam
2003	10.551	11.187	21.738	8.295	569	8.864
2004	20.302	19.895	40.197	10.502	745	11.247
2005	16.447	26.769	43.216	5.896	703	6.599
2006	9.248	17.490	26.738	4.734	943	5.677

Kaynak: Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007.

Çizelge 3. Boğazkale ilçesinin Türkiye'deki ilçeler içindeki gelişmişlik sıralaması (2003)

872 ilçe içinde gelişmişlik sırası	Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi	Gelişmişlik grubu
777	-088858	6

Kaynak: Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007

3.3.1.2. Taxila Dünya Mirası Alanı

Taxila idari bakımından Ravalpindi ilinin yedi ilçesinden birisidir. 1998 nüfus sayımına göre ilçede toplam nüfus sayısı 151,000 civarındadır (City District Government, Rawalpindi, 2010). Taxila'nın ekonomisi tarıma dayalıdır. Eski Budist kalıntılarını oluşturan Taxila DMA, çevresinde yaşayan yerel halk için önemli bir ekonomik kaynaktır.

DMA'daki restorasyon çalışmaları ve turizm yerel halk için iş imkanları yaratmakta ve yerel ekonomide büyük önem taşımaktadır. Yakın zamanda yürütülen *Arkeolojik Sitlerin Restorasyonu ve*

Kalkınması adlı proje 2 milyon ABD Doları bütçeye sahip olup, proje süresince farklı dönemlerde sözleşmeli olarak çalışan 27 profesyonel kişi istihdam edilmiştir. Bunun yanı sıra yerel halktan çok sayıda kişi proje çalışmalarında işçi olarak DMA’da istihdam edilmektedir.

Taxila DMA’daki Budist kalıntıları çok sayıdaki yabancı ve yerli turisti çekmektedir (Çizelge 4). Ancak alanda turizm potansiyelinden yarar sağlamak için gerekli yatırımlar yapılmamaktadır. Bu nedenle Taxila’da özellikle DMA siteleri yakınında başta ulaşım olmak üzere altyapı durumu da iyi değildir.

Taxila DMA’nın yakın çevresinde üç konaklama tesisi bulunmaktadır. Bunlardan Pakistan Tourism Development Corporation (PTDC) tarafından yapılmış olan otel ve restoran en önemlisidir. Ayrıca 13 hediyelik eşya satılan mağaza ve 11 yiyecek-içecek hizmeti veren işyeri bulunmaktadır (Manzoor, 2005).

DMA’da turizm bakımından dikkat çeken en önemli hususlardan birisi de, alanın turizm değerleri konusundaki tanıtım faaliyetlerinin yetersizliğidir. Bütün bunlardan şu sonuç çıkmaktadır: Taxila DMA’da da tıpkı Hattuşa da olduğu gibi mevcut turizm potansiyeli yerel kalkınma için yeterince değerlendirilememektedir.

Çizelge 4. Taxila DMA’ya gelen ziyaretçi sayıları

Yıl	Turist Sayısı		
	Yerli	Yabancı	Toplam
2003	73.459	4.140	77.599
2004	114.670	7.844	122.514
2005	154.154	8.697	162.851
2006	177.267	9.606	186.873
2007	132.126	3.383	135.509
2008	60.187	1.099	61.286
2009	153.308	1.616	154.924

Kaynak: Somuncu ve Khan, 2010.

3.3.2. Dünya Mirasının korunmasında toplumsal farkındalık

Uzun süreden beri Dünya Mirasının korunması uzmanlar tarafından yalıtılmış bir şekilde ele alınmıştır. Ancak yakın yıllarda bu konuda özellikle doğal miras alanlarında ilerleme vardır.

Dünya Mirası Alanlarının değerlendirilmesi, korunması ve yönetiminde yerel toplulukların büyük önemi bulunmaktadır. Yerel halk, elbette, kendi yaşadığı mekan konusunda özel bir bilgiye sahip olmaktadır. Ancak alanın tarihi, doğal ve mimari özelliklerini tam olarak anlamak için profesyonel bir yaklaşım gerekmektedir. Bu sadece DMA’nın korunmasını kolaylaştırmak için değil, aynı zamanda Konvansiyon’un güçlendirilmesi ve yerel halkın kalkınması için de çok önemlidir (Selfslag, 2004).

Araştırma çerçevesinde Boğazkale ve Taxila DMA’larında yapılan çalışmalarda, yerel halk ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde kişilerin, alanın özelliği konusundaki farkındalığını ölçmek amacıyla sorular sorulmuştur. Bu sorulardan en önemlisi; sorunun yöneltildiği kişinin, içinde yaşadığı alanın DMA olduğunu bilip bilmediğidir. Bu soruyu Boğazkale’de yaşayan 18 kişi yanıtlamıştır. Bunlardan 7’sinin (%39) alanın DMA olduğunu bildiği, 11 kişinin (%61) ise bilmediği tespit edilmiştir. Yöre halkından, Hattuşa’nın DMA olduğunu bilenler, turizmle ilgili işleri yapanlardır. Böyle bir uğraşı olmayanlar ise bu konuda bilgi sahibi değildir. (Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007).

Boğazkale’de halkla görüşmelerde ilginç bir saptama yapılmıştır. Dünya Mirası Alanında Hitit surlarının rekonstrüksiyonu projesinin giderleri JTI (Japan Tobacco International) isimli şirket tarafından karşılanmıştır. Bu firmanın adı ve Hattuşa ile olan ilişkisi, Boğazkale'deki sıradan vatandaşlar tarafından çok iyi bilinirken, aynı kişiler alanın DMA olduğundan habersizdirler. Bunda, 2005 yılında surların rekonstrüksiyonu çalışmaları sırasında Boğazkale’den 150 kişiye istihdam olanağı sağlanmasının etkili olduğu düşünülmektedir. (Somuncu, Yiğit ve Şenyurt, 2007).

Boğazkale’de yerel halka sorulan sorunun aynısı Taxila DMA’da yaşayan yerel halka da sorulmuştur. Taxila DMA ve çevresinde yaşayan 14 kişiden 1 kişinin (%7) alanın DMA olduğunu bildiği, 13 kişinin ise (%93) bu durumu bilmediği tespit edilmiştir (Somuncu ve Khan, 2010).

İki alandaki bu durum son derece çarpıcıdır. Çünkü DMA içerisinde ve yakın çevresinde yaşayan yerel halk yanbaşındaki evrensel değerlerin niteliği konusunda bilgi sahibi değildir. Ancak Hattuşa örneğinde olduğu gibi yerel halk, ekonomik konuda yarar sağladığı yabancı bir şirketin adını hemen söyleyebilmektedir. Bu durum Dünya Miras Alanlarının korunması ile yerel halkın bu alanlardan ekonomik anlamda yarar sağlaması arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

- Dünya Mirasının bulunduğu alanlarda yaşayan halkın yaşadıkları çevredeki tarihsel ve doğal değerlerin sahip olduğu önemi yeterince kavramamış olması bu alanların korunması konusundaki önemli eksikliklerden biridir.
- Yöre halkından, Taxila ve Hattuşa’nın DMA olduğunu bilenler, turizmle ilgili işleri yapanlardır. Böyle bir uğraşı olmayanlar ise bu konuda bilgi sahibi değildir.
- Dünya Mirası Alanları’nın buldukları yerlerde ya da yakın çevrelerinde bulunan yerleşim yerlerinde yaşayan halkta Dünya Mirası Alanı konusunda farkındalık yaratılmalıdır. Bunun için halkın, DMA’ların sahip olduğu değer ve özellikleri konusunda bilinçlendirilmeleri gereklidir.
- İki DMA’nın özelliği konusunda yerel halkın bilgisini artırmaya yönelik olarak okul ve evlerde yapılan herhangi bir eğitim programı ya da çalışmasının bulunmadığı tespit edilmiştir. Böylesi bir program ya da çalışma, alanla ilgili tüm kurum ve kuruluşların sorumluluğundadır.
- Yerel halkın DMA’ları benimsemesi halkın bu evrensel değerlerin korunmasına katkı yapmasını sağlayacaktır. Bunu teşvik etmek için de bilgilendirmenin ve farkındalık yaratmanın yanında yerel halkın DMA’lardan ekonomik bakımdan yarar sağlaması gerekir. Bu yarar da DMA’lardaki turizm aktivitelerinden yerel halkın pay alması yoluyla gerçekleşebilir.
- DMA içinde ve çevresinde yaşayan yerel halkın turizmden yarar sağlaması en kolay yoldur. Turizm bir yandan yerel halkın kalkınmasına yardımcı olurken aynı zamanda DMA’ların korunması konusunda paydaşlardan biri olan yerel halkın koruma duyarlılığını da artıracaktır.
- Bütün bunların gerçekleşebilmesi için de DMA’lar için bütüncül yönetim planlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Referanslar

- City District Government Rawalpindi. (2010), (<http://www.rawalpindi.gov.pk>, 04.09.2010).
- Fowler, P. (2003). “World Heritage cultural landscapes, 1992–2002: a review and prospect”, in *World Heritage Papers Cultural Landscapes: the Challenges of Conservation*, UNESCO World Heritage Centre, Paris, 16-32

- Manzoor, M.K.(2005). “*Socio-economic impact of tourism on local community :A study of Taxila*”, M.Sc. thesis (Unpublished), Deptt. of Anthropology, QAU., Islamabad.
- Selfslag, B. (2004). Monitoring World Heritage: A View from a World Heritage Committee Delegate, in *Monitoring World Heritage*, UNESCO World Heritage Centre, Paris, 12-17.
- Somuncu, M., Yiğit, T. (2010a). “World Heritage Sites in Turkey: Current Status and Problems of Conservation and Management”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8(1):1-26.
- Somuncu, M., Yiğit, T. (2010b). “Problems Related to Conservation of Historical Assests”, *Proceedings of the 14th International Conference of Historical Geographers*, Kyoto-Japan, 181-182.
- Somuncu, M., Khan, A.A. (2010). “Current Status of Management and Protection of Taxila World Heritage Site, Pakistan”, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2(1):45-60.
- Somuncu, M., Yiğit, T., Şenyurt, Y. (2007). *Türkiye’deki Dünya Mirası Alanlarının Güncel Durumlarının Saptanması: (Hattuşa: Hitit Başkenti)*, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Kültürel Miras İhtisas Komitesi, Ankara.
- UNESCO. (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural And Natural Heritage*, (<http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf>, 03-06-2010).
- UNESCO World Heritage Centre. (2010a). *World Heritage List*, (<http://whc.unesco.org/en/list>, 03-07-2010).
- UNESCO World Heritage Centre. (2010b) *World Heritage List, Taxila* (<http://whc.unesco.org/en/list/139>, 08-08-2010).
- <http://commons.wikimedia.org>